

Kiriku Elu

Veebruar, 1990

Eesti katoliiklaste häälekandja

1. number

OTSIME ISA JA VENDA

(Taasavaldatud ajakirjast "Maarjamaa" väljaandja hr. Vello Salo loal)

Istume väikses, vanamoelises, ent hubases toas. Kirjutuslaual meie ees paksud kaustad dokumentidega - mälestused kadunud vennast, kirjad temalt ja kirjad tema leidmiseks, kirjutatud paljudele ametiasutustele, Punasele Ristile, eraisikutele.

"Mu venna tervis polnud kõige parem", jutustab Bad Niederbreisigi tagasihoidlik postiametnik Stefan Profittlich. "Enne sõda käis ta iga aasta Saksas eriravil - ei tea, kuidas ta käsi võis vangipõlves käia, kui seda ravivõimalust enam ei olnud".

Püüan vanahärrat ja ennast lohutada sellega, et paljudel juhtudel on vintsutused haigete inimeste tervist karastanud selle asemel et neid nõrgestada.

Meie vestlus keerleb kaua küsimuse ümber, kas piiskop Eduard võiks veel elavate kirjas olla. Seda lootust ei tahaks enne kindlat teadet maha matta teadmatuses viibija vend, samuti mitte mina, kes pean piiskoppi meie koguduse peaks ja isaks.

Pikad aastakümned ootamist ja otsimist ei ole kibestanud kadunusejäänud venda. Sügavalt uskliku inimesena oskab ta seda kaotust kanda. Ka rääkis venna viimane kiri Tallinnast selget keelt - "Oodake, ma näitan teile - siin ta ongi!" Võtan liigutusega kätte piiskopi viimase kirja omastele, mille need on pärast trükkida lasknud; nii saan ühe eksemplari kaasa ja võin selle ka eestlastele teatavaks teha. Tulevad meelde proua Moorson-Murdu sõnad: "Reede hommikul, kui läksin pühale missale ja et ka jutlust ära anda, tulid mulle nunnad juba kiriku õues nuttes vastu ja seletasid, et piiskop olevat vahis-

tatud. Kirikla olla öösel ümber piiratud ja mitu tundi olla läbiotsimine kestnud. ...Tolle jutluse, mille viisin tõlgitult*, luges paater Werling pühapäeval ette ja ütles kogudusele kirikus: "See on piiskop Profittliche viimane jutlus, aga ta ei saa seda ise ette kanda, ta sai vahistatud". Loomulik, et rahvas kuulas seda pisarsilmil". Jutustan sellest episoodist piiskopi vennale, kes tänab mind selle uue üksikasja eest. Mina omakorda loen liigutusega kadunud isa viimast kirja: "Tallinnas, 8. veebruaril 1941..."

Ja meie vestlus kandub minevikku: kuidas vend Eduard kehva pere pojana koolis käis ja varakult vaimuliku kutsumuse sai, aastatest Hamburgis, Krakovis ja Tallinnas - nii kuidas kodused sellest kuulsid ja mõtlesid. Aga lõpuks kerkib ikka see igavene küsimus: miks? Miks pidi ta teadmatusse kaduma - ilma süüta, ilma süüdistuseta, ilma protsessita?

Kuigi me ei taha jätta lootust, kardame, et tõenäolisem, kui venna ootamatu vangistusest kojutulek on teade tema surmast. "Kui sedagi vähemalt teada saaks, kuhu ta siis maeti!" ohkab vend.

Lahkudes usaldame kadunud piiskopi Jumala hoolde, kelle ees pole kadunud ei tema, ta teadmatussejätud pere ega ta koguduse kannatused.

V.S.

* Toim. märkus: olgugi, et piiskop tollal juba väga hästi eesti keelt oskas, kirjutas ta oma jutlused emakeeles ja laskis need tõlkida härra Moorson-Murdul, kes oli Eesti Ajakirjanikkude Liidu esimees ja katoliiklane.

KõIGE ILUSAM LõPP
Piiskop Eduardi viimane kiri omastele

Tallinnas, 8. veebr. 1941.
Armas vend, armsad sugulased!

Kuna ma ei saa teile üksikult kirjutada, kasutan juhus, et kirjutada üksikasjalik kiri teile kõigile.

Esiteks tänan ma kõiki, kes mulle uueks aastaks ja nimepäevaks kirjutasi; tänu eriti ka veel kõigile sõjameestele, kes on mulle kirjutanud, olgugi et mitte kõik kirjad ja kaardid ei ole päralt jõudnud. Siis tahaksin teile kõigile ühiselt kirjutada sellest, mis just praegu minu südant täidab. See on jumalagajätukiri - jumalagajätukiri võib-olla ainult mõneks kuuks, võib-olla ka ainult aastateks, aga võib-olla ka alati.

Te olete kindlasti kuulnud, et on tulemas veel üks ümberasumine Saksa-maale kõigist Balti riikidest, Leedust, Lätist ja Eestist. Minule kui sakslasele on tungivalt soovitatud ümberasumisega kaasa minna. Oli mitmesuguseid põhjusi, mis panidki mind ümberasumise peale mõtlema. Ma ei saa neid üksikult kirjeldama hakata; iga-tahes olin juba peaaegu niikaugel, et oleksin end ümberasumise-komisjonis mieldinud. Aga siis sattusid mitmed asjaolud minu elus nii iseäralikult kokku, et ma ära tundsin: see on Jumala tahtmine, et ma siia jään. Lõpliku tõuke andis siis telegramm Roomast, millest nägin, et see otsus vastaks ka Püha Isa soovile.

Aga kui ma selle otsuse teen, on sellel mitmesuguseid tagajärgi; esimene on see, et pärast sakslaste lah-kumist ja saksa saatkonna sulgemist, mis arvatavasti märtsi alguseks lõpu-le jõuab, pean ma igasuguse kirjavahetuse Saksamaaga lõpetama. Kui ma sooviksin Saksa kodanikega edasi kir-javahetusse jääda, peetakse seda väga kahtlustäratavaks. Mind võidakse Saksa spiooniks pidada ja sellele vastavalt kohelda. Sellepärast peab tänane kiri viimaseks jääma. Kuni olukord ei muu-tu, ei saa ma enam kirjutada. Ka teid tahaksin ma paluda, mulle esialgu mitte enam kirjutada. Sellel võiks minu jaoks ainult ebameeldivaid taga-järgi olla.

Teiseks järelduseks on see, et ma pean loobuma igasugusest kaitsest, mis mul sakslasena senini oli Saksa saatkonna ja Saksa riigi poolt, et minust nõukogude kodanik saab ja et ma täielikult nõuk. riigile allun. Te teate ju, et nõuk. riik põhimõtte-liselt usuvaenulik on ja saate aru, et sellel otsusel võib kaugeleula-tuvaid tagajärgi olla.

Praeguseni on kiriku olukord um-bes järgmine: kõik kirikule kuuluvad kinnisvarad - ühe erandiga - on riigistatud. Me kaotasime selle läbi 8 maja ja 2 kabelit. Kolm kirikut on juba riigistatud, teiste järg tuleb peagi kätte. Ainult see ei ole veel kindel, kas kirikute kasutamise eest tuleb üüri maksta. Kui üüri maksta tuleb, on see tõenäoliselt väga kõr-ge, umbes sama kõrge kui minu toa eest. Selle toa eest pidin möödunud kuul 160 rubla maksma, kuna kõrval-tuba, mis on ainult kaks ruutmeetrit väiksem, 11 rubla maksab. Vaimulikult nõutakse kõige kõrgemat üürinormi. Niisuguse hindamise järgi peaksime meie oma kiriku eest 25000 rubla maksma, mida me enesest mõista ei suuda. Me peaksime siis katsuma kas luterlaste ja ortodoksidega koos ühist kirikut üürida või siis jumala-teenistust eramajades, mitmes kohas pidada, mis muidugi ka raske oleks.

Muidu on meil esialgu äraela-miseks küllalt käes ja inimesed anne-tavad niipalju, et meil nälgida vist küll ei tule. Olgu siis, et tuleks sõda - millega tulevikus peab arves-tama, olgugi, et me veel ei tea, millal see tuleb ja kuidas kõik siis areneb.

Ainuke hädahoht, mis mind varit-seda võiks oleks see, et siin haka-taks preestreid välja saatma või vahistama. Senini ei ole seda sündi-nud, kuid on võimalik, et tulevikus ollakse karmim. Otsest surmaohtu on küll vaevast olemas, kui mitte suure-mate vintsutuste puhul haigust ei tule: te teate ju, et mu tervis pole just kõige parem ja et mu keha ei ole ka kuigi vastupanuvõimeline. Otsene surmaoht võiks küll sõja puhul tekkida.

Olgugi et tulevik inimlikust seisukohast võttes niisiis mitte just meeldiv ei ole, tegin siiski otsuseks siia jääda. On ju ka õigem, et karjane karja juurde jääb - ning koos temaga õnne ja õnnetust jagab. Ja ma pean ütlema, et kui see otsus ka minult mõned nädalad ettevalmistust nõudis, ei teinud ma seda sugugi kartuse või hirmu, vaid koguni suure rõõmuga. Ning kui lõpuks selgus käes oli, et mul tuleb jääda, oli mu rõõm nii suur, et ma palvetasin tänu ja rõõmu pärast hünni "Sind, Jumal, kiidame!" Üldse tundsin ma sealjuures oma hinges nii väga Jumala armu mõju, et ma olen vaevalt kunagi oma elus end nii õnnelikuna tundnud kui just neljapäeva õhtul pärast otsuse langetamist. Oleksin soovinud igaühele jutustada, kui hea on Jumal meie vastu, kui me enda täiesti Tema omaks anname; kui õnnelikuks võime saada, kui oleme valmis kõik - vabaduse ja elu - Kristusele andma. Sellepärast ei ole ma ka Jumalalepreestrisuse armu eest kunagi nii tänulik olnud nagu viimastel päevadel. Ja seda mitte ainult sellepärast, et Jumal on minu vastu nii hea olnud, vaid ka sellepärast, et ma inimestegi juures nii palju armastust ja tänulikkust leidsin, kui nad kuulda said, et ma siia jään. Muidugi on viimastel aastatel pealtnäha palju sellest purustatud, mis ma viimase kümne aasta jooksul nii suure hoole ja vaevaga püüdsin ehitada. Aga sellest, mis ma olen tohtinud hingede heaks teha, on paljugi jäänud. Ja just mõned viimastel aastatel minu poolt Kirikusse vastuvõetud konvertiidid näitavad otse liigutavat armastust ja tänu-meelt. Nii ei suuda ma kõige peale vaatamata küllalt Jumalat tänada kõige selle eest, mis Tema on mind siin lasknud teha. Mis tulevikku puutub, ei tea ma muidugi, mis võib tulla.

Keegi ei oska asjade arengut kindlasti ette ütelda. Aga ühte tean ma praegu kindlasti: Jumala tahtmine on, et ma praegu siin jään - ning selle üle olen ma rõõmus ja astun tulevikule vastu suure lootusega. Ja nii on kõik hästi. Ning minu elu ja - kui see nii peab olema - minu surm saab olema elu ja surm Kristuse eest.

Teid kõiki tahaksin ma aga veelkord tänada kõige armsa eest, samuti aineliste ohvrite eest meie misjoni kasuks. Jumal tasugu teile kõigile ja võtku teid rohkesti õnnistada! Oma tänu tahan ma ka altari ees avaldada, aga samuti palun ma ise südamest teie palveabi. Kui te soovite midagi minu heaks teha, laske mõnikord minu eest püha missa pidada. Leimersdorfi pastor, kelle kogudusse mu kodukoht Birresdorf kuulub, võiks ehk ka minu kodunurga rahvalt palvet paluda, et Jumal mulle ka tulevikus oma armu ei keelaks, et ma võiksin kõiges - ükskõik, mis ka ei tuleks - oma kõrgele, pühale kutsumusele ja ülesandele truuks jääda ning Kristuse ja tema Riigi eest kogu jõu ning, kui see Tema püha tahtmine on, ka oma elu anda. See oleks kõige ilusam lõpp minu elule.

Peaks aga Jumala tahtmine olema, et ma raske aja üle elan ja ehk pärastpoole siin veel kiriku ülesehitamise heaks töötada võin, võtaksin ka selle tänuga vastu. Niipea kui see võimalikuks osutub, annan teile siis enesest elumärki.

Hoidku Jumal meid kõiki omas pühas teenistuses ja pühas usus ning õnnistagu meid kõiki. Siit kaugelt saadan ma teile kõigile oma piiskopliku õnnistuse, nagu oleksin ma veel viimast korda teie keskel: Kõigevägevama Jumala, Isa, Poja ja Püha Vaimu õnnistus tulgu teie peale ja jäägu teiega alati!

Aamen.

VAJAME MASINAKIRJUTAJAT.
PALUN VÕTTA KONTAKTI T. VOUGLAIUGA
(441-370,590-571)

ÜLDKALENDER: VEEBRIUAR

- N 1
- R 2 ISSANDA TEMPLISSETOOMISE PÜHA.
KÜÜNLAPEV
- L 3 *Blasius, piiskop ja märter*
Ansgarius, piiskop
- P 4 AASTARINGI 5. PÜHAPÄEV
- E 5 Agatha, neitsi ja märter.
Mälestuspäev
- T 6 Paulus Miki ja tema kaaslased,
märtrid. Mälestuspäev
- K 7
- N 8 *Hieronymus Emilianus*
- R 9
- L 10 Scholastica, neitsi. Mälestuspäev
- P 11 AASTARINGI 6. PÜHAPÄEV
(*Neitsi Maarja ilmumine Lourde's*)
- E 12
- T 13
- K 14 Kyrillos, munk ja Methodios, piiskop.
Mälestuspäev
- N 15
- R 16
- L 17 *PNM Teenijate (Serviitide) ordu*
seitse asutajat
- P 18 AASTARINGI 7. PÜHAPÄEV
- E 19
- T 20
- K 21 *Petrus Damianus, piiskop ja Kiriku*
doktor
- N 22 AP. PEETRUSE PIISKOPIAUJÄRJE PÜHA
- R 23 Polycarpus, piiskop ja märter.
Mälestuspäev
- L 24
- P 25 AASTARINGI 8. PÜHAPÄEV
- E 26
- T 27
- K 28 TUHKAPÄEV

PÄEVA LUGEMISED:

- 1 Ku 2,1-4.10-12; 1 Aj 29;
Mk 6,7-13
- Ml 3,1-4; Ps 23; He 2,14-18;
Lk 2,22-40
- 1 Ku 3,4-13; Ps 118; Mk 6,30-34
- Js 58,7-10; Ps 111; 1 Ko 2,1-5;
Mt 5, 13-16
- 1 Ku 8,1-7.9-13; Ps 131;
Mk 6,53-56
- 1 Ku 8,22-23.27-30; Ps 83;
Mk 7,1-13
- 1 Ku 10,1-10; Ps 36; Mk 7,14-23
- 1 Ku 11,4-13; Ps 105; Mk 7,24-30
- 1 Ku 11,29-32;12,19; Ps 80;
Mk 7,31-37
- 1 Ku 12,26-32;13,33-34; Ms 105;
Mk 8,1-10
- Sir 15,15-20; Ps 118; 1 Ko 2,6-10;
Mt 5,17-37
- Jk 1,1-11; Ps 118; Mk 8,11-13
- Jk 1,12-18; Ps 93; Mk 8,14-21
- 2 Ko 4,1-2.5-7; Ps 95;Lk 10,1-9
- Jk 2,1-9; Ps 33; Mk 8,27-33
- Jk 2,14-24.26; Ps 111; Mk 8,34 v 9,1
- Jk 3,1-10; Ps 11; Mk 9,2-13
- 3 Mo 19,1-2.17-18; Ps 102;
1 Ko 3,16-23; Mt 5,38-48
- Jk 3,13-18; Ps 18; Mk 9,14-29
- Jk 4,1-10; Ps 54; Mk 9,30-37
- Jk 4,13-17; Ps 48; Mk 9,38-40
- 1 Pe 5,1-4; Ps 22; Mt 16,13-19
- Jk 5,9-12; Ps 140; Mk 10,1-12
- Jk 5,13-20; Ps 140; Mk 10,13-16
- Js 49,14-15; Ps 61; 1 Ko 4,1-5;
Mt 6,24-34
- 1 Pe 1,3-9; Ps 110; Mk 10,17-27
- 1 Pe 1,10-16; Ps 97; Mk 10,28-31
- Jl 2,12-18; Ps 50; 2 Ko 5,20 v 6,2;
Mt 6,1-6.16-18

KAS FILOSOOFIA ON KASULIK TEGEVUS

(M. Malinski; algus KE 1989, nr. 2)

Igal aastal registreeritakse maailmas enam kui 200 000 leiutist; kasvab raamatukogudes, filmoteekides ja raalides säilitatava teabe hulk. õpinguteaeg pikeneb üha, ülikooli-diplom ei tähenda haridustee lõppu ja igaüks, kes jätab seljataha kõrgkooli, teab kui tähtis on edasises arengus erialase kirjanduse kaudu hoida sõrme teadusepulsil. Muidu võib juhtuda, et meie teadmised osutuvad varsti aegunuiks.

Teabehulga kasvamine on ellu kutsunud niisuguse nähtuse nagu spetsialiseerumine. Vanasti piisas habemeajajast, kes peale ametinimele vastava tegevuse tõmbas välja hambaid, pani lahasesse murdunud luid, tegi operatsioone ja ravis kõiki haigusi nii inimestel kui loomadel. Aga nüüd? Nimetagem kasvõi mõnda eriarsti: elektrokardioloog, röntgenoloog, ftisiaater (arst, kes tegeleb tuberkuloosi raviga). Enam ei öelda lihtsalt elektriinsener, vaid kõrgepingeinsener, energeetik, raadioelektroonik, televisiooni- või telefoniseinsener. Vanade ülikoolide kõrvale on tekkinud uued – polütehnilised instituudid, akadeemiad, paljud erinevad kõrgkoolid, kus õppekateedrite arv ilmutab üha kasvutendentsi. Inimene suudab oma elu jooksul õppida hästi tundma vaid väikest osa kogu tegelikkusest. Spetsialist tööpinkide loiketerade karastuse alal, Kesk-Karpaatide samblate eriteadlane, Limanowski rajooni góraali murde (Poola mägistes piirkondades esinev keelemurre) asjatundja, Lublini lossikabeli vanaslaavi polükroomia ekspert. Pole olemas valdkonda, mis ei alluks spetsialiseerumisele ja see on paratamatu.

Teisest küljest tunneb inimene, et elualade killunemine kujutab ohtu tema inimlikkusele. Igaüks teab, et tema kitsa eriala kõrval eksisteerib tõelisus, millest temagi tahab osa saada. Lisaks sellele on inimene iseendale mingi tõelisus, mida ta sooviks mõista kasvõi osaliselt. Kumardunud oma kitsa erialalise töö kohale, märkab ta, kuidas üksikajade

keerulisusest ja omavahelisest seotusest kasvab välja mingi üldistav seadus. Oma argipäevatoimetustes, inimeste hulgas, mõtleb igaüks kasvõi natuke üldinimlikele probleemidele, headusele ja kurjusele, kannatusele ja surmale, vabadusele, armastusele ning eetikale. Vahel avastab inimene enda jaoks midagi ootamatult lihtsat ja loovat, et tema kõrval elavad teised inimesed, välismaailm. Ja kui ta kasvõi natuke mõtleb, võib ta üritada tõsta pead kõige haaramiseks, mõistmiseks, korda seadmiseks, et see poleks kaos sündmustest, faktidest, protsessidest, vaid üldseadused, põhimõtted, konstandid, millel püsib kogu meie elutegelikkus, ning mis selgitavad ja aitavad meil seda mõista. Niisugune mõtlemine ongi filosofoerimise algus.

Nii on praegu, aga nii on olnud algusest peale, nii kaua kui inimkond eksisteerib. Kogu aeg on ähvardanud inimest oht, et ta sulgub omaenese asjade, oma eriala väiksesse maailma, sest teades-teadmata on ta tahtnud end alati iseendast lahti rebida.

Samas oli ja on inimesi, kes ei rahuldu ainult visandlike ja üldiste filosoofiliste määratlustega, vaid asuvad üles ehitama filosoofiat kui teadust – põhitõdedest järelduvat ja kindlal alusel seisvat süsteemi.

Tahaksin kohe selgitada, mida ma mõtlen filosoofia kui teaduse all. Filosoofia püüab määratleda kõige lihtsamaid tõdesid ja samas kõige üldisemaid, neid, millele allub kogu elutegelikkus. See kehtib nii üldfilosoofia, kui üksikute eluvaldkondade, nagu näiteks religiooni-filosoofia kohta, mis meid antud juhul kõige rohkem huvitab. Võib-olla õnnestub mul paremini seletada, mida filosoofia endast kujutab, kui ma jagan selle mõiste alajaotusteks. Kuigi seda võib erinevate eesmärkide saavutamiseks teha erinevalt, on meie jaoks praegu kõige tähtsam traditsiooniline käsitlus, mis jagab filosoofia kolme gruppi: Elutegelikkus – Tunnetus – Käitumine.

Esimene alajaotus: Elutegelikkus.

Siia kuulub ontoloogia ehk olemise filosoofia, mis arutleb kõigi olevuste olemuse ja olemasolu kõige üldisemate probleemide üle; kosmoloogia - eluta looduse filosoofia; bioloogia-, ehk eluslooduse filosoofia; psühholoogia, või antud juhul täpsemalt psühholoogia filosoofia; teodicea - Jumala olemust ja olemist käsitlev filosoofia.

Teine alajaotus: Tunnetus. Sellesse alajaotusse kuulub loogika, mis tegeleb - üsna jämedalt üldistades - inimmõtlemiseseaduspärasuste uurimisega; teaduste metodoloogia käsitleb süstematiseerimisvõimalusi teadustes ja jaguneb omakorda üldiseks ja spetsiaalseks, millest esimene määratleb teadusliku mõtlemise algsad, aksioomid, definitsioonid jne., teine s.o. spetsiaalne, hõlmab metodoloogiat eri teadusharudes - matemaatikas, füüsikas jne. Iseenesest mõista kuulub sellesse alajaotusse tunnetusteooria, mis analüüsib, kui täpselt kajastab meie tunnetus materiaalse maailma olemust.

Kolmas alajaotus: Käitumine. Siit leiame moraalfilosoofia ehk eetika, religioonifilosoofia, kunsti-filosoofia ehk esteetika, kultuuri-filosoofia. Teaduste filosoofia jaguneb teadusharude järgi: ajaloo-filosoofiaks, õigusteadusfilosoofiaks jne.

Esitasin sulle selle skeemi, et sa võiksid paremini mõista, mis asi on filosoofia. Ma ei tahaks, et sa peaksid seda teadust ainuüksikitsale eriteadlaste ringile kuuluvaks. Otse vastupidi, suurema osa teesidega puutub kokku - täpsemalt väljendades, võib kokku puutuda - enamik inimesi

ühiskonnas. See sünnib vahendajate läbi. Näiteks kunstil on enamasti filosoofiline alatoon. Kirjanikud, poeedid, maalikunstnikud, filmirežissöörid, stsenaristid, näitekirjanikud, muusikud. Nad loovad selleks, et seada inimeste ette mõnd üldinimlike probleemide lahendusvõimalust, filosoofilist tóde, mille nad on avastanud. Muidugi teevad nad seda omade vahenditega, oma kunsti keeles. Samas ei käitu nii kõik, mitte igaüks ei küüni ega tihti üritagi jõuda tõelise kunstiteoseni. Ometi on igas kunsti-harus tõelisi tippe rohkem kui esimesel pilgul näib ja sellel on suur osa tänase ja homse inimese kujundamisel.

Ehkki inimene töötab sageli juba tänapäeval ja kindlasti tulevikus ametlikult viis päeva nädalas ning tööpäeva pikkus on kuus tundi, peab ta tegelikult töötama üha rohkem, kas oma kitsal erialal nagu alguses rääkisime või lausa mehhaaniliselt, teenindades automaate, mis mõlemal juhul ohustab tema inimlikkust. Nii-suguses olukorras annab kunst, millest me räägime, inimesele võimaluse süvendada oma isikupära, kuid see tegevus nõuab mõtlemisvõimet, enesekontrolli, sunnib planeerima oma vaba aega.

Seepärast räägin ma sulle, kui tänapäeva inimesele, et sa ei kardaks "tõsielulisi" filme, raamatuid, teatrietendusi. Loe populaarfilosoofilisi teoseid, ehita üles oma elufilosoofia, kujunda välja oma maailmavaade ja põhimõtted, mis aitavad sul mõista maailma, inimesi ja iseennast. Ilma selleta ei saa sinust täisväärtuslikku inimest. (järgneb ...)

PEETER-PAULI KIRIKU AJALOOST

Esimene avalik katoliiklik jumalateenistus Tallinnas peeti peale 240 aastast vaheaega 18. jaan. 1786. a.* Samal aastal registreeriti Tallinnas 284 katoliiklast. Aasail 1799 - 1805 asutati uuesti katoliku kogudus Dominiiklaste kloostri nn. uuerefektooriumi ruumides. 1799. a., kui Tallinna kindluse komandant Jacob de Castro Lacerda (sünnilt hispaanlane) nõudis oma katoliiklikelerelvavendadele kirikut, muudeti refektoorium

kirikuks. Algul rahuldaski see väikest kogudust, mis aga üsna pea kasvavas Vene valitsuse teenistuses olevate poolakate ja Tallinna asunud saksa-poola kaupmeeste tõttu niivõrd, et tekkis vajadus suurema kiriku järele. 1832. aastast alates toimunud asjaajamisest ja kirjavahetusest selgub, et koguduse liikmeid oli 1500, kuid kirik mahutas kuni 300 inimest.

Tekkis kaks seisukohta, millest üks pooldas vana hoone võlvide ja ühe

müüri lammutamist ning uue kiriku ehitamist laiendatud kujul, teine tahtis vana hoonet säästa ning pikendada seda nii idast kui ka läänest seal asetsevate ja linnakodanike käes olevate ruumide arvel. Viimast eelistas ka tsiviilkuberner. Esimese sellekohase ümberehituse plaani esitas Peterburgi arhitekt Rossi. Eelarve (30 000 rubl.) lubas suurejoonelist ehitust. Lõpuks kahanes summa 15 865 rublani. Ümberehitamine eeldas proua Dorothea Elisabeth Schwanbergilt krundi ostmist, samuti omandati härra H. Hippuselt kloostri idapoolne erakrunt.

Peeter-Pauli kirikut ehitati 3 aastat (1841 - 1844). Kiriku sisseõnnistamine toimus 27. detsembril 1846. a.**

Suuremad ümberehitused toimusid aastail 1920 - 1922, mil kloostri-kompleksi loodenurgal (praegune kiriku hoov) asetsenud kahekorruseline

hoone lammutati, peale mida kujundati meie kiriku läänesein arhitektide Erich Jacobi ja F. de Vriesi poolt pidulikuks fassaadiks (nende poolt kujundati ka hoovi väravad).

* * *

Altarimaaliks on koopia Guido Reini maalist "Maarja taevaminek", mis on saadud Brinckmanni (sünd. vürstinna von Hohenlohe) kaudu Baieri kuningalt tema erakogust uue kiriku tarvis.

* Esimesed viited, kus preester peab salaja jumalateenistust pärinevad aastast 1722.

** "Rev.Ztg" nr. 25, 31. jaan. 1876.a., lk. 3: "Köster on ennast altari taga üles poonud, mispärast kirik uuestiõnnistamisenisuletud."

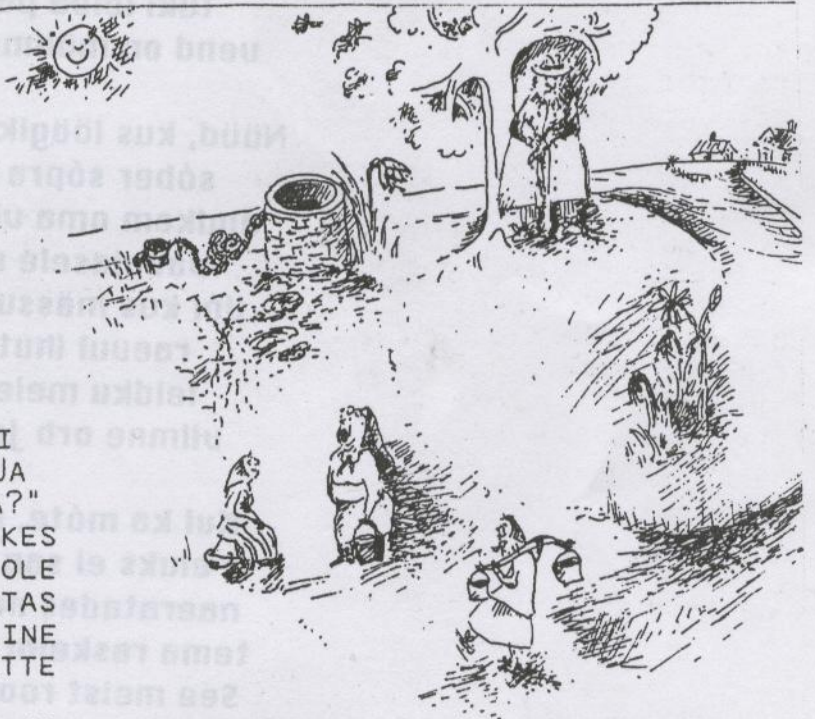
Raamatu "Tallinna Dominiiklaste klooster" ja Tallinna Linna Muuseumi arhiivimaterjalide põhjal koostas F.Vendelin

KOLM POEGA

KOLM NAIST LÄKSID KAEVULE VETT TOOMA. EEMAL PINGIL ISTUS ÜKS VANA MEES JA KUULAS, KUIDAS NAISED OMA POEGI KIITSID. "MINU POEG", ÜTLES ÜKS NAISTEST, "ON NII OSAV, ET TEISTEL EI TASU TEMAGA VÕISTELDAGI ...". "MINU POEG", ÜTLES TEINE, "LAULAB NAGU ÖÖBIK! MITTE KELLELGI POLE NII ILUSAT HÄÄLT KUI TEMAL ...". "JA MIKS SIIS SINA OMA POEGA EI KIIDA?" KÜSISID NAISED KOLMANDA KÄEST, KES OLI SIIANI VAIKINUD. "TAL EI OLE MIDAGI, MIDA PEAKSIN KIITMA", VASTAS NAINEN. "MINU POEG ON TÄIESTI TAVALINE POISS. TA EI KUJUTA ENDAST MITTE MIDAGI ERILIST ...".

NAISED TÄITSID OMA ÄMBRID JA HAKKASID KODU POOLE MINEMA. VANA MEES ASTUS NEILE AEGLASALT JÄRELE. ÄMBRID OLID ÜSNA RASKED NING NAISTE ÜLETÖÖTAMISEST VÄSINUD KÄED NÖRGAD. KA SELJAVALU HAKKAS NEID PEAGI VAEVAMA NING KÕIK KOLM OTSUSTASID PUHATA.

SIIS TULID NEILE TEE PEAL VASTU KOLM POISSI. ÜKS VISKAS HUNDIRATAST JA SEISIS KÄTE PEAL. NAISED HÜÜDSID: "MILLINE OSAV POISS!" TEINE LAULIS NII KAUNILT NAGU ÖÖBIK NING NAISED KUULASID HARDUNULT, PISARAD SILMIS.

KOLMAS POISS JOOKSIS OMA EMA JUURDE, HAARAS ÄMBRI JA HAKKAS SEDA KODUPOOLE TASSIMA.

SIIS KÜSISID NAISED VANAMEHELT: "MIS SINA MEIE POEGADE KOHTA ÜTLED?" "KUS ON TEIE POJAD?" KÜSIS TA IMESTUNULT. "MA NÄEN AINULT ÜHTE POEGA!"

JUTUSTUSE TÖLKIS RAAMATUST "ZEICHEN DER LIEBE" MARJU RIISIKAMP. PILDID JÕONISTAS SAALE MELLOV.

LOOJAK

Varsti, varsti enam keegi
õrna roosipuud ei hari.
Üle lossi, üle seegi
langeb surma tuhkjask vari.
Vares, umbseid iile haistes,
korstnal kurja kraaksub tõbe.
Koolnutel on kõhud paistes,
aga näod kui selge hõbe.

Uolur vóbiseval palgel
vannutamas taevatähti.
Tondinómmel tuhavalgel
peata hobust jooksmas nähti.
Helin, hanguv kellamalmis,
emam Loojani ei lenda.
Tüki leiva pärast valmis
vend on müüma lihast venda.

Nüüd, kus löögiks tõstes teivast
sóber sópra luurab sala,
andkem oma viimsest leivast
vaenlasele viimne pala.
Uoi kus mässu kihku kartes,
raevul ihutakse nuge,
leidku meie käsiuarter
viimne orb ja kerjus tuge.

Kui ka móte, ussist nótkem,
eluks ei saa usku anda, -
naeratades naabrilt vótkem
tema raskeim koorem kanda.
See meist roogib hingesalve
sadestunud kóntsasette,
kuni kirkana me palve
kerkib taas Jehoova ette.

**MEIE OLEME RÕÕMSAD .
sest käies paljajalu
mööda kive, kände
näeme kumerduvat ees
Suurt Rohelist Mäge
ja me ei eksi teelt.**

**Me lootus on me siht
ja me jalad ei väsi
käies käsi käes
Tões
ja Vões.**

O. A. 1990

MURILO MENDES

EMMAUS

**Sa oled alati vóóras - mitte kunagi kuningas.
Pigem purukslöödud kui vóidukas
Kui sa tuled ja koputad mu südamele
Ei tunne ma sind ära - on liiga valge -
Heidan kõhuli vermeis teele.
Kui sa lähed ära - saatjaks sinine kala
Kui kõik on liikumises, nagu akvaariumis,
Siis, hellus hinges, tõstan laterna,
Ja hakkam igatsema, et tuleksid tagasi,
Haaratud su salapärast.**

Murilo Mendes sündis 1902. aastal Juiz de Fora's, kus sai ka koolihariduse. Ta õpingud jätkusid Niteróis, kuid katkesid. Mendes pidas mitmeid ameteid - oli notar, kooliinspektor, töötas rahandusministeeriumis ja pangas. Alates 1950-test aastatest tegi mitmeid reise Euroopasse ning 1957. aastal sai temast brasiilia kirjanduse õppejõud Roomas.

1934. aastal võttis M. Mendes vastu katoliku usu, arvatavasti suuresti poeedi ja kunstniku Ismael Nevy mõjul.

Mendese esimesed luuletused ilmusid São Paulo modernistlikes ajakirjades "Terra Roxa e Outras Terras"

("Lilla Maa ja Teised Maad") ning "Revista da Antropofagia" ("Inimsööjate ajakiri"). 1930. aastal said Mendese "Kogutud luuletused" Garca Aranha Fondi preemia.

Teisi luulekogusid: "História do Brasil" ("Brasiilia ajalugu", 1932), "Tempo e Eternidade" ("Aeg ja Iga-vik", 1935) (koostöös Jorge de Limaga, kantud religioossetest meeleoludest), "O Visionário" ("Unistaja", 1941), "As Metamorfoses" ("Metamorfosisid", 1944), "Mundo Enigma" ("Mõistatuslik maailm", 1945, kust ka toodud luuletus).

Maarja Kaplinski

TAIZÉ

(algus KE, 1989, nr. 3)

KONTINENTIDEVAHELISED KOHTUMISED

Sellest, et kohtumised on kontinentidevahelised, annavad tunnistust kõikvõimaliku päritoluga näod, nii Aasiast kui Aafrikast pärinev riie- tus, kaugetest paikadest inspiree- ritud suured maalingud jämedatel puuvill-lõuenditel jmt. Ühispalve ajal võib kuulda lühikesi piibli- lugemisi Euroopa keelte kõrval ka swahili, jaapani, hindi, tagalogi, korea, araabia, ja paljudes teistes keeltes. Igal aastal kohtuvad Taizés noored enam kui sajalt erinevalt maalt. Sealhulgas tuleb üha rohkem noori Ida-Euroopa maadelt. Iga päev võtavad lõunakontinentide noored kahe suure telkkatuse all teisi vastu. Seal asetleidvatest vestlustest võib mõista, et isegi maailma kõige rahu- tumates regioonides - Haiitil, Tsiilis, Sri Lankal, Lõuna-Aafrikas, Liibanonis, ... palvetavad noored kristlased pühendades oma elu ja püüdes olla usalduse levitajateks.

Lõunamaade noorte reisikulud kan- navad eurooplased oma koguduste ja rühmituste abiga. Pärast ettevalmis- tusaega Taizés jäävad lõnamaalased paariks nädalaks kohalikesse kogu- dustesse Euroopas. Kuna nad tulevad maadest, kus usk noorte seas on ela- vam, on nad Euroopa jaoks teatud mõttes evangeliseerijad, mängides oma osa kevade tärkamisel Kirikus.

USALDUSE PALVERÄND MAA PEAL

Need, kes pärast Taizéd koju pöör- duvad, teavad, et nende otsinguid jagavad paljud teised. Kuid nad ei moodusta mingit organiseeritud liiku- mist. Igaüks on kutsutud osalema just seal, kus ta elab, ja olema seal lepitajaks, süvendades usaldust eri- nevate põlvkondade või erinevatel seisukohtadel olevate inimeste vahel, luues usalduse silda üle kristlasi eraldavate lõhede ning erinevatest kultuuridest pärit inimeste vahele. Kohalikud kirikud võivad selles pal- jude inimeste kohtumispäigana eten- dada olulist osa. Võib avada väikseid lepitusteid oma linnas või oma piir-

konnas, külastades inimesi, gruppe või kogudusi, et avastada kõik nende erinevad annid - sellest võib kaju- neda eluaegne palveränd.

Sellise laialtlevinud palverännaku nähtava margina korraldatakse kohtu- misi aeg-ajalt suurtes linnades. Kõik osavõtjad kogunevad kesklinna kated- raalidesse ühispalveks Vend Roger' ja teiste Taizé vendadega. Neid võtavad vastu kohalikud kirikud, religioossed ühendused ja perekonnad üle kogu lin- na ning nad külastavad lootuse paiku ja inimesi, kes päev-päevalt püüavad ühendada sisemist elu inimliku ühte- kuuluvuse ja abistamisega.

Sellised kohtumised on noori kokku toonud paljudesse linnadesse üle kogu maailma - New Yorki, Dublinisse, Montreali, Santo Domingosse, Brüsse- lisse, Ida-Berliini, Varssavisse, ... Detsembri lõpus koguneb umbes 25000 noort nii Ida- kui Lääne-Euroopast igaaastasele Euroopa Kohtumisele, mis toimub kas Pariisis, Londonis, Roomas, Barcelonas või Colognes (1989. aastal toimus Euroopa Kohtumine Wrocławis). Kontinentidevahelised Kohtumised on toimunud Madrases (1985 ja 1988) ning üks Ida-Lääne Kohtumine Ljubljanas, Jugoslaavias (1987) (1990. a. kevadel toimub Rootsis Põhjamaade Kohtumine).

PAAVST JOHANNES PAULUS II TAIZÉS

Taizél on alati olnud lähedane kontakt paavstidega. Johannes XXIII ja Paulus VI võtsid Vend Roger'd regulaarselt vastu. 5. oktoobril 1986. a. külastas Taizéd Johannes- Paulus II, kes oli seal Krakovi pea- piiskopina juba kahel korral viibinud (1964 ja 1968). Vatikani II Kiriku- kogust alates on ta Vend Roger'ga kohtunud mitte ainult Taizés vaid ka Poolas ja Roomas.

Pärast ühist palvet Lepituse kiri- kus koos vennaskonna ja mitmetuhande inimesega, kohtus paavst eraldi vendadega.

PAAVSTI KÕNE VENNASKONNALE:

Kallid vennad,

Selle lühikese kohtumise perekondlikus intiimsuses tahaksin ma väljendada teile oma poolehoidu ja usaldust nende lihtsate sõnadega, millega tervitas Vend Roger'd kord paavst Johannes XXII, kes teid nii väga armastas: "Ah, Taizé, see väike kevad!"

Ma soovin väga, et Issand hoiaks teid nagu puhkevat kevadet, et Ta hoiaks teid Evangeeliumi rõõmus ja vennaliku armastuse puhtas selguses. Te kõik olete tulnud siia, et elada koos oma vendadega Jumala halastuses. Pühendades kogu oma olemise Kristusele armastusest Tema vastu, olete leidnud nii ühe kui teise. Kuid lisaks sellele, kuigi te pole seda otsinud, näete te eneste juurde tulemas tuhandeid noori kõikjalt üle Maa, tõmmatuna teie palve ja ühise elu poolt. Kuidas saaksime vältida mõtet, et need noored inimesed on Issanda poolt teile antud and ja vahend, et ergutada teid ühte jääma, selle anni rõõmus ja värskuses, kevadena kõigi jaoks, kes otsivad tõelist elu? Kõik teie päevades, töödes, puhkuses ja palves elavneb Jumala Sõna läbi, kes hoiab teid, taevase Isa lapsed, kõikide vennad ja sulased õndsustootuste rõõmus.

Ma ei unusta, et selles ainulaadses, originaalses ja teatud mõttes prohvetlikus kutsumuses võib teie vennaskond äratada suurt imetust ning leida mittemõistmist ja kahtlust. Kuid teie püüdluste pärast kõigi kristlaste lepitamiseks täielikus ühenduses, teie armastuse

pärast Kiriku vastu suudate te, ma olen kindel, jääda avatuks Issanda tahtele. Kuulates erinevate kristlike kirikute ja ühenduste kriitikat või ettepanekuid ning hoides seda, mis on hea; jäädes kõigiga dialoogi kuid väljendades kõhklematult oma ootusi ja kavatsusi, ei valmista te noortele pettumust ja olete suureks abiks selle töö levikule, et pingutus, mida Kristus ootab oma Ihu nähtava ühtsuse taastamiseks ühe ja sama usu täielikus ühenduses ei nõrgene iialgi. Te teate kui väga ma isiklikult näen oikumeenia taotlemist oma kohusena, pastoraalse prioriteedina oma teenimises, milles ma loodan teie palvele.

Püüdes olla ise "üleskutseks ühtsusele" aitate te kõiki, kellega kohtute, olla ustavad oma seisuslikele sidemetele, mis on nende südame tunnustuse järgi tehtud valiku ja hariduse vili. Aga samuti aitate neil üha sügavamalt sisse elada sellesse ühenduse müsteeriumisse, milleks Kirik vastavalt Jumala kavale on. Oma Esmaanni kaudu Kirikule vabastab Kristus igas kristlases armastuse väe ning annab neile kõikehõlmava südame, et nad oleksid õigluse ja rahu loojad, kes on võimelised ühendama oma kontemplatsiooniga Evangeeliumi põhimõtetele vastava võitluse inimeste igakülgse vabaduse eest, iga inimese eest eraldi ja inimese kui sellise eest.

Kallid vennad, ma tänan teid, et olete mind kutsunud ja andnud mulle seega võimaluse tulla tagasi Taizésse. Issand õnnistagu teid ja hoidku teid oma rahus ja armastuses.

(järgneb ...)

UUDISED

Pärast paavst Johannes-Paulus II reisi Skandinaaviasse eelmise aasta mais ja juunis, kogunesid Põhjamaade katoliku kiriku piiskopid uuesti 23.-28. septembril Turus p. Birgitta orduõdede juures. Arutlusel olid mitmed teemad: paavsti külaskäigu ja luterliku kiriku esindajatega kohtumise tähtsus; preestrite ettevalmistamine kaasaja tingimustes; AIDS-iga seotud seksuaalprobleemid; informatsioon Euroopa katoliiklike piiskoppide nõukogu teoloogilise toimkonna tööst jm. (viimase tööst võtab osa ka Soome piiskop Paul Verschuren).

Põhjamaade piiskoppide järgmine kohtumine toimub 9.-14. juunil 1990. aastal Tromsas (Norra).

* * *

Paavst on andnud lubaduse külastada 1991. a. Ungarit. Diplomaatiliste sidemete kehtestamine Püha Tooli ja Ungari vahel on otsustatud: Budapestis otsitakse saatkonnale juba kohta. Vatikani esindajaks Ungaris saab mitte pronuntsius vaid nuntsius nagu katoliiklike maade puhul tavaks.

* * *

Paavst Johannes-Paulus II on avaldanud raamatu pühast Joosepist, Neitsi Maarja abikaasast. Vastavalt paavsti kirjutisele iseloomustavad p. Joosepit voorused, mis on tähtsad ka tänapäeval. Nendeks on vagadus, õiglus, hoolsus ja isalike kohuste eeskujulik täitmine. Püüdes maailma evangeliseerida või taasevangeliseerida maades, kus kristlus on varem oitsenud, ent nüüd elab üle katsuste aega, vajame neid voorusi eriti, kirjutab paavst oma raamatus "Redemptoris custos" ("Lunastaja kaitsja"). Raamat on avaldatud paavst Leo XIII samuti püha Joosepit käsitleva raamatu "Quamquam pluries" 100-ks aasta-päevaks.

Nagu võib lugeda paavsti raamatust, rõhutab Kirik Jeesuse neitsist sündimise tähtsusest hoolimata Maarja ning Joosepi abielu väärtust, kuna see abielu on Joosepi isaduse alus.

Ehkki Joosepi isadus ei eelda otse-seid järglasi, polnud see ometi näilik ega "fiktiivne", vaid täiesti inimlik isadus.

Katoliku Kirik austab p. Joosepit oma taevase kaitsjana.

* * *

Saksa LV katoliiklik tööliste organisatsioon on korjanud 1,2 mln. allkirja üleskutsele, mille põhilauseks on: "Pühapäev peab jääma pühapäevaks!" Allkirjade korjamise ajendiks sai suure hulga saksa töötajate hulgas levinud taotlus kaotada pühapäevade ja muude pühade suhtes kehtivad töötamispiirangud.

(ajakirjast "Fides")

ROOMA-KATOLIKU KOGUDUS KOHTLA-JÄRVELE

Möödunud aasta eelviimasel päeval toimus Jõhvi luterlikus kirikus jumalateenistus rooma-katoliiklastele. Kohalikus venekeelses ajalehes ilmunud kuulutus tõi kokku umbes sadakakskümmend inimest. Enne püha Missat toodi ristimisele viisteist last. Missa toimus poola keeles, jutlus vene keeles. Pärast jumalateenistust andsid viiskümmend viis inimest allkirjad avaldusele asutada Kohtla-Järvel rooma-katoliku kogudus, kuigi katoliiklasi olevat sealkandis tunduvalt rohkem kui esimesel korral kokku tuli.

Siinsed katoliiklased on peamiselt valgevene päritoluga poolakad, kuid on ka teisi rahvusi, leedulasi ja lõuna-lätlasi. Järgmine jumalateenistus toimub 3. veebruaril Jõhvi luterliku koguduse saalis (kiriku kõrval). Oleme tänulikud Jõhvi luterliku kiriku kogudusele ja õpetaja Peeter Kaldurile, meile antud võimaluse eest kasutada nende kirikuhoonet ja loodame, et Jumala abiga saab Kohtla-Järve kogudus peagi ka oma kiriku.

R.õunapuu